

УДК 330.34:338.24(477):338.1(100)
DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.79-64>

Смоляр Л.Г.

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та інновацій
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5626-4043>

Іляш О.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7882-3942>

Коліщенко Р.О.

аспірант
Національний університет водного господарства і природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1506-7502>

Smoliar Liubov

PhD in Economics, Professor,
Professor of the Department of Economic Cybernetics
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Ilyash Olha

Doctor of Economics Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economic Cybernetics
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Kolishenko Ruslan

Postgraduate Student
National University of Water and Environmental Engineering

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF UKRAINE'S ECONOMIC BREAKTHROUGH STRATEGY IN THE POST-WAR PERIOD

Проведено комплексний аналіз наслідків повномасштабної війни для економічної безпеки України, окреслено основні структурні трансформації національної економіки та визначено перспективи формування стратегії економічного прориву. Досліджено макроекономічні диспропорції, що загострилися в умовах війни, включно з падінням промислового виробництва, скороченням ВВП, втратою значної частини виробничих потужностей та критичною залежністю від зовнішньої фінансової підтримки. Висвітлено вплив руйнації інфраструктури, втрат людського капіталу та зростання рівня імпортозалежності на економічну стійкість країни. Встановлено, що критичне зниження інвестиційної активності у період воєнних дій ускладнює відновлення ключових галузей, водночас збільшення обсягів міжнародної фінансової допомоги тимчасово компенсує дефіцит капіталу. Виявлено основні ризики для економічного розвитку, включно з поглибленням бюджетного дефіциту, зростанням державного боргу та обмеженими можливостями внутрішнього фінансового ринку. На основі проведеного аналізу запропоновано концептуальні засади стратегії економічного прориву, що ґрунтуються на трьох ключових напрямках інформаційно-аналітичного забезпечення: оцінка довоєнного потенціалу, аналіз наслідків війни і збереженого ресурсу, а також визначення стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих і регіональних економічних комплексів. Наголошено на необхідності подолання системних вад, зокрема через антикорупційні механізми, деофшоризацію, покращення бізнес-середовища та стимулювання розвитку мікро- і малого бізнесу. Розроблено пропозиції щодо зміцнення внутрішнього ринку через стимулювання інноваційного виробництва, активізацію програм ім-

портозаміщення та розвиток інституційних механізмів державно-приватного партнерства. Визначено перспективи використання цифрових технологій для оптимізації управління економічними процесами, покращення моніторингу фінансових потоків та підвищення прозорості економічної діяльності. Результати дослідження мають прикладне значення для формування проактивної економічної політики, спрямованої на забезпечення стійкості, прискореного зростання та інтеграції України у світові економічні системи, а також для розробки програм повоєнної відбудови, орієнтованих на довгостроковий розвиток і зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: : економічна безпека, повоєнне відновлення, економічний прорив, фінансова стабільність, інноваційна модернізація, міжнародна інтеграція, структурна трансформація, антикорупційна політика, інвестиційний клімат, цифрова економіка.

A comprehensive analysis of the consequences of full-scale war on Ukraine's economic security has been conducted, outlining the main structural transformations of the national economy and identifying prospects for formulating an economic breakthrough strategy. The study examines macroeconomic imbalances exacerbated by the war, including the decline in industrial production, GDP contraction, the loss of a significant portion of production capacity, and critical dependence on external financial support. The impact of infrastructure destruction, human capital losses, and rising import dependency on the country's economic resilience is highlighted. It has been established that the sharp decline in investment activity during wartime complicates the recovery of key industries, while increased volumes of international financial aid temporarily compensate for capital shortages. Key risks to economic development have been identified, including deepening budget deficits, rising public debt, and the limited capacity of domestic financial markets. Based on the analysis, the conceptual foundations of an economic breakthrough strategy are proposed, grounded in three key areas of analytical support: assessing pre-war potential, analyzing the consequences of war and preserved resources, and defining strategic priorities and tactical tools for rebuilding sectoral and regional economic systems. Emphasis is placed on the need to overcome systemic weaknesses, particularly through anti-corruption mechanisms, deoffshorization, improving the business environment, and fostering micro- and small business development. Recommendations for strengthening the domestic market include promoting innovative production, enhancing import substitution programs, and developing institutional mechanisms for public-private partnerships. The prospects of using digital technologies to optimize economic process management, improve financial flow monitoring, and increase transparency in economic activities are outlined. The research findings have practical implications for shaping proactive economic policies aimed at ensuring stability, accelerated growth, and Ukraine's integration into global economic systems, as well as for designing post-war recovery programs focused on long-term development and strengthening the state's economic security.

Keywords: economic security, post-war recovery, economic breakthrough, financial stability, innovative modernization, international integration, structural transformation, anti-corruption policy, investment climate, digital economy.

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія, розпочата у 2022 році, спричинила катастрофічні наслідки для економічної системи України, спровокувавши глибокі структурні деформації в національному господарстві. Масштабні руйнування об'єктів критичної інфраструктури, деградація виробничого потенціалу, вимушена релокація бізнесу та розрив міжнародних логістичних зв'язків суттєво ускладнили процес макроекономічної стабілізації. Ескалація боргового навантаження, високі інфляційні очікування та дефіцит інвестиційного капіталу створюють додаткові перешкоди для забезпечення економічної стійкості держави.

В умовах глобальної невизначеності, зумовленої військовим конфліктом, традиційні підходи до повоєнного відновлення потребують фундаментального переосмислення та адаптації до специфічних реалій сучасної економіки. Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що централізоване розподілення ресурсів та зовнішня фінансова допомога, хоча й є необхідними, водночас виступають недостатніми умовами для забезпечення сталого економічного зростання. Враховуючи гібридний характер загроз, інституційна модернізація, диверсифікація економічної структури та впровадження проривних технологій мають стати ключовими елементами стратегії економічної проривної трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом, проблемам впливу повномасштабної війни на економічну безпеку України та шляхи формування повоєнного відновлення присвячено велику кількість робіт. Так, Іляш О.І., Блохін П.В. та інші. [1–2] досліджують теоретичні та практичні аспекти економіки миротворення в контексті економічної безпеки держави, зокрема шляхи подолання наслідків гібридної окупації через макроекономічну стабілізацію, реінтеграцію постраждалих територій та стимулювання соціально-економічного розвитку. Група авторів під керівництвом М.І. Скрипниченко [3] доводять потребу переходу економіки України до ендогенно орієнтованої моделі розвитку, що передбачає активізацію внутрішніх факторів, зменшення впливу зовнішніх ризиків та формування інноваційних переваг для забезпечення сталого соціально-економічного зростання. Такої ж думки дотримуються Єгоров І.Ю., Кіндзерський Ю.В., Багал Ю.М. та ін. [4], які, проаналізувавши процеси формування та імплементації інноваційної та науково-технічної політики у розвинених країнах, запропонували напрями відновлення науково-технічної сфери та стимулювання структурних змін в економіці після війни. Крім того, група авторів під керівництвом Дейнеко Л.В. [5] дослідила виклики майбутнього для промислового розвитку України, зокрема вплив

глобальних та локальних трансформацій, на основі чого авторами було запропоновано інструменти державної політики та рекомендації для бізнесу щодо адаптації до нових умов і використання можливостей для сталого розвитку промислового сектора.

Водночас, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень, присвячених аналізу наслідків війни для економіки, досі відсутній комплексний підхід, який би інтегрував завдання макроекономічної стабілізації, здійснення структурних реформ та стимулювання інноваційного розвитку. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у розробці інтегрованої стратегії, спрямованої на неоіндустріалізацію, підвищення інвестиційної привабливості та зміцнення національної економічної безпеки.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є розробка концептуальних засад економічного прориву України в умовах системної кризи, спричиненої військовим конфліктом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Беззаперечно, що спершу війна на сході країни (яка розпочалася у 2014 р.), а надалі й повномасштабна війна (2022 р.) завдали значних негативних, у т. ч. системних, наслідків для функціонування й збереження передумов відносно розвитку національної економіки України, її секторів, стратегічних галузей та регіонів. Закономірно, коли в такій ситуації на перший план вийшли питання відновлення і гарантування безпеки, публічного ризик-менеджменту та стійкості, однак, як це доведено в низці публікаціях з тематики економіки війни та миробудівництва [1; 2], ще на стадії воєнних дій країна має мати, а, відтак, і втілювати в життя стратегічні і тактичні плани з відновлення з прицілом на створення умов і початку перебігу процесів економічного зростання

та навіть його форсування. Зі своєї сторони, стратегія економічного прориву має базисом повноцінне інформаційно-аналітичне забезпечення, що, своєю чергою, опирається на висновки зроблені в ході: а) успіхів (сформованого потенціалу) та системної проблематики функціонування і розвитку національної економіки України на довоєнному етапі еволюції; б) негативних наслідків повномасштабної війни, все ще збереженого потенціалу, а також визначеної найбільш оптимальної моделі «прориву» до інноваційно-технологічної конкурентоспроможності, неоіндустріалізації тощо; в) стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих та регіональних економічних комплексів на етапі повоєнної відбудови країни. Стосовно превоєнного етапу, то в підсумку аналізування провідних досліджень в цій сфері [3–5], є підстави для глобального висновку, що країна, беззаперечно, мала вагомі економічні успіхи, однак більшість зі них були перманентними та існуючі тренди, на загал, лише поглиблювали комплексну кризу й екзистенційні вади тієї системи публічного управління та квазі ринкового господарювання, що були сформовані в Україні (табл. 1).

Таким чином, для вітчизняної економічної системи до повномасштабної війни характерними були вади, без подолання яких вести мову про глибинні системні позитивні зміни і зрушення та інституційні реформи не доводиться. Такого штибу деформації і диспропорції звели нанівець значну частину тих реформ, які ініціювалися та реалізувалися впродовж всього періоду незалежності України, що закономірно, коли визначені системні перешкоди, по суті, деформували декларовану ринкову модель господарювання та побудови національної економіки і системи суспільно-економічних відносин.

Таблиця 1

Позитивні зміни та системні вади розвитку національної економіки України на етапі до повномасштабної війни (2014–2021 рр.)

Позитивні сторони	Системні вади / перешкоди
– збільшення обсягів ВВП, промислового та сільськогосподарського виробництва; – поступове розширення частки галузей вищого рівня переробки продукції; – збільшення місткості внутрішнього ринку; – зростання обсягів будівництва; – активізація в секторі ІКТ; – наявність проявів створення та виведення на внутрішній і міжнародні ринки вітчизняних високотехнологічних стартапів; – диверсифікація зовнішньої торгівлі товарами та послугами; – очищення банківської системи, зміцнення і розвиток фінансового сектору, відносна грошово-кредитна стабільність; – певне підвищення рівня життя населення, ін.	– високий рівень системної корупції, наявність проявів рейдерства та адміністративного тиску на бізнес; – значні масштаби прихованої тінізації секторів економіки та ринків, сірого імпорту, зловживань на митниці, виведення капіталу за кордон і офшоризації податків; – висока імпортозалежність внутрішнього ринку та слабкість експортного потенціалу; – переважання сировинної орієнтації економіки і мала частка продукції з високим рівнем доданої вартості; – низький рівень інноваційно-технологічної модернізації виробництва та технологічної конкурентоспроможності економіки, несформованість повноцінного ринку інтелектуальної власності; – непродуктивна структура інвестицій; – наявність диспропорцій у секторально-галузевій структурі економіки; – непрозоре використання природних ресурсів монополій; – бідність, населення, низький (в порівнянні з країнами ЄС) рівень оплати праці, значна соціальна вразливість, висока зовнішня міграція населення та глибока демографічна криза; – структурні дисбаланси ринку праці, незлагодженість систем освіти і підготовки кадрів та попиту на працю робітничих професій, ін.

Джерело: авторська розробка

Відтак, в країні, начебто, й була сформована система господарювання, визнана як ринкова, однак, її екзистенційні вади на тлі несформованості повноцінного інституціонального забезпечення слугували бар'єром на шляху активізації соціально-економічного поступу, особливо на засадах інноваційно-технологічного розвитку і швидкого скорочення за рахунок цього розривів у обсягах економіки та темпах її приросту між вітчизняною практикою та національними господарствами країн – світових лідерів, у т. ч. компаративних з Україною за наявними ресурсним потенціалом. Доводиться констатувати, що під час повномасштабної війни більшість зі визначених системних вад збереглися (виняток можуть становити: зміцнення громадянського сектора і розвиток громадянського суспільства, детолеція корупції, скорочення масштабів нерационального використання бюджетних коштів і т. п.), натомість наявний ресурсний потенціал значно послабився, однак технологічна готовність зросла. Велика війна передовсім призвела до зменшення виробничих потужностей промислового і сільськогосподарського виробництва (через прямі воєнні наслідки руйнування підприємств й інфраструктури, вимушену релокацію бізнесу, змен-

шення виробництва у підсумку труднощів ресурсного забезпечення (на «вході») та можливостей збуту і експорту продукції (на «виході»). Відповідно, вона обумовила уповільнення економічного зростання (табл. 2).

Так, у 2022 р. до 2021 р. обсяги ВВП у фактичних цінах скоротилися на 3,9%; у цінах попереднього року – на 11,1%, а в постійних цінах 2021 р. – на 28,8%. Якщо розглядати динаміку ВВП України у фактичних цінах та у цінах попереднього року, то саме 2022 р. став тригерним, коли вперше за 2013–2022 рр. відбулося скорочення цього головного макроекономічного параметру. Що стосується динаміки ВВП у порівняльних цінах 2021 р., то у більшості роках аналізованого періоду показник демонстрував тенденцію до скорочення, коли приріст став характерним для 2016–2019 та 2021 рр., однак криза 2022 р. була 89 найглибшою («мінус» 28,8%). Беззаперечним тригером звуження економіки України став спад у переробній промисловості у 2022 р. до 2021 р. – на 36,7% (рис. 1).

До того, найбільш кризовими були роки початку війни на Донбасі – 2014 р. (зниження обсягів виробництва в переробній промисловості країни на 10,1%) та 2015 р. (на 12,3%). Хоча, позитивно, що досліджу-

Таблиця 2

Основні соціально-економічні показники розвитку економіки України у 2010–2022 рр.

Показники	Роки										Темпи зростання, % / +/-	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2013	2022/2021
ВВП у фактичних цінах, млрд грн	1465,2	1586,9	1988,5	2385,4	2981,2	3560,3	3977,2	4222,0	5450,8	5239,1	3,6 р.	96,1
ВВП у цінах попереднього року, млрд грн	1404,3	1369,2	1431,8	2037,1	2441,7	3085,2	3674,2	3827,9	4367,5	3883,3	2,8 р.	88,9
ВВП у постійних цінах 2021 р., млрд грн	5798,1	5418,2	4888,7	5008,0	5126,2	5305,0	5474,7	5269,3	5450,8	3883,3	66,9	71,2
Ланцюгові темпи зростання ВВП у фактичних цінах, %	104,3	108,3	125,3	119,9	124,9	119,4	111,7	106,2	129,1	96,1	-8,2	-33,0
Ланцюгові темпи зростання ВВП у цінах попереднього року, %	107,8	97,5	104,6	142,3	119,9	126,4	119,1	104,2	114,1	88,9	-18,9	-25,2
Ланцюгові темпи зростання ВВП у постійних цінах 2021 р., %	99,9	93,5	90,2	102,4	102,4	103,49	103,2	96,3	103,4	71,2	-28,7	-32,2
Ланцюгові темпи зростання експорту товарів та послуг, %	91,9	85,8	86,8	98,2	103,8	98,7	107,3	92,7	133,6	89,7	-2,2	-43,9
Ланцюгові темпи зростання імпорту товарів та послуг, %	96,5	77,9	83,3	109,3	112,6	103,0	105,7	88,8	134,2	101,8	+5,3	-32,4
Ланцюгові темпи зростання промислового виробництва, %	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9	63,3	-32,4	-38,6
Ланцюгові темпи зростання сільськогосподарського виробництва, %	113,3	102,2	95,2	106,3	97,8	108,2	101,4	89,9	116,4	74,7	-38,6	-41,7
Ланцюгові темпи зростання капітальних інвестицій, %	88,9	75,9	98,3	118,0	122,1	116,4	115,5	85,7	132,9	60,8	-28,1	-72,1
Чисельність населення, млн осіб	45,6	45,4	42,8	42,6	42,4	42,2	41,9	41,7	41,6	41,1	90,1	98,8
Рівень безробіття, %	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	9,5	9,9	21,1	+13,9	+11,2
Рівень зайнятості, %	60,3	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1	58,2	49,9	49,3	48,0	-12,3	-1,3

Джерело: складено авторами за [6]

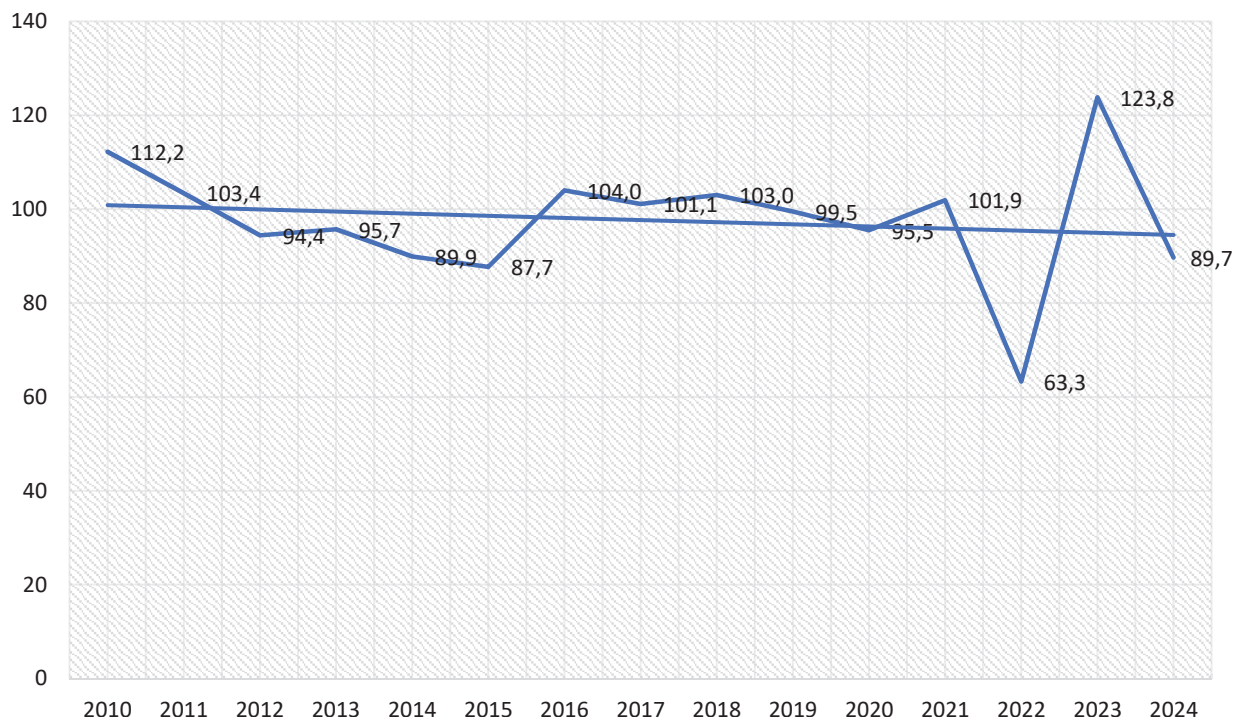

Рис. 1. Індекси промислового виробництва в переробній промисловості України, 2010–2024 рр.

Джерело: складено авторами на основі [6]

вана галузь вже у 2023 р. в значній мірі відновилася (приріст до 2022 р. склав 23,8%), але у 2024 р. знову відбувся спад на 10,3% (до 2023 р.), а досягнуті обсяги відновлення не дозволили вийти на довоєнні масштаби виробництва.

За разом, можна вести мову про більш системну нестабільність, а, відтак, наявність кризових явищ у вітчизняному промисловому виробництві. Так, аналіз ланцюгової динаміки виробництва промислової продукції (табл. 3) дозволяє констатувати позитивні тренди відносно покращення цього показника лише у 2016–2018 та 2021 рр.

При тому, масштаби приросту незначні – 1–4%. Тоді як прояви спаду були частішими і глибиннішими (на 5–12%), а у 2022 р. – на 36,7% у промисловості України на загал. Звернімо увагу на те, що у 2022 р. найбільшим став спад обсягів промислового виробництва у таких галузях промисловості, як виробництво коксу, продуктів нафтопереробки (на 66,6%), хімічних речовин і хімічної продукції (на 61,8%), тютюнових виробів (на 58,0%). Загальні темпи спаду в переробній промисловості склали 41,0%, що істотно та були свідченням значного збитку завданого промисловості України на загал та її найбільш продуктивним галузям зокрема.

Таблиця 3

Індекси промислової продукції за основними промисловими групами переробної промисловості (укрупнений перелік), 2013–2023 рр. (% до попереднього року)

Промислові групи	Роки										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Промисловість	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9	63,3	106,8
Переробна промисловість	92,7	90,7	86,9	105,6	105,2	102,9	100,9	94,1	102,4	59,0	113,3
Виробництво харчових продуктів	96,4	104,6	88,6	108,9	107,1	98,5	103,9	99,5	94,1	79,0	115,6
Виробництво напоїв	90,8	91,7	90,3	96,3	100,8	100,8	99,7	96,7	100,4	76,2	116,2
Виробництво тютюнових виробів	91,8	104,5	108,2	102,2	95,3	91,4	87,6	100,2	88,8	42,0	103,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	94,1	98,6	96,5	107,9	109,7	96,6	92,5	93,9	102,3	74,0	100,7
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,7	96,0	77,4	98,7	108,8	102,2	94,8	97,1	105,6	63,9	104,8
Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	89,2	78,7	82,7	106,8	93,4	106,8	103,1	98,0	105,4	33,4	114,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	80,7	85,8	81,9	103,2	102,3	115,3	112,9	105,1	99,9	38,2	117,7

Джерело: складено авторами на основі [7]

Якщо вести мову про відновлення виробництва у реальному секторі економіки України у 2023 р. до 2022 р., то темпи приросту показника загалом у промисловості склали 6,8%, коли у переробній промисловості – 13,3%. Темпи зростання виробництва у більшості галузях переробної промисловості перебували в цих межах. З-поміж підгалузей переробної промисловості України (крім виробництва коксу і продуктів нафтопереробки) слід констатувати найглибшу кризу (спад обсягів виробництва продукції) з початку війни у виробництві основних металів (скорочення складо 66,5% у 2022 р. до 2021 р.), іншої неметалевої мінеральної продукції (на 64,8%), хімічних речовин та хімічної продукції (на 61,8%), машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (на 59,4%) та тютюнових виробів (на 58,0%) (табл. 4).

Позаяк, більшість зі цих підгалузей, починаючи з 2023 р., почали поступово відновлювати свій виробничий потенціал. У найбільшій мірі такі тренди стали характерними для виробництва основних металів (у 2,7 рази), іншої неметалевої мінеральної продукції (на 42,7%), комп'ютерної, електронної та оптичної продукції (на 42,3%), харчових продуктів (на 30,4%), хімічних речовин і хімічної продукції (на 29,0%) та електричного обладнання (на 24,4%). З іншого боку, для таких підгалузей переробної промисловості України, як виробництво машин і устаткування, віднесених до інших угруповань, шкіри та виробів зі шкіри, верхнього одягу, у 2023 р. спад лише продовжився, відповідно на 21,7%, 12,4%, 3,7% (у 2023 р. до 2022 р.). Відтак, результати аналізування динаміки і структурних характеристик

кризи у вітчизняній промисловості економіки України є підставою для висновків в частині селективної і одночасно проактивної державної промисловості політики у світлі відновлення й подальшого стимулювання нарощення обсягів промислового виробництва. Іншим, критично важливим предметом державної промислової політики має стати не тільки збільшення обсягів виробництва, але, що головніше, – забезпечення підвищення рівня глибини переробки промислової продукції. Адже вітчизняна промисловість за цією критично важливою структурною характеристикою продовжує значимо поступатися показникам країн ЄС (рис. 2).

Так, якщо в середньому по ЄС показник доданої вартості продукції переробної промисловості у 2022 р. становив 5,3 тис. євро, то в Україні – лише 172 євро. Це однозначно не сприяє не тільки зміцненню конкурентних позицій вітчизняної промислової продукції на глобальних ринках, але й істотно погіршує фінансово-економічну ефективність українських промислових 94 підприємств, послаблює їх стійкість до економічних криз, шоків. При тому, негативною слід вважати тенденцію до зниження обсягу доданої вартості продукції переробної промисловості в розрахунку на одиницю населення в Україні за 2010–2022 рр., яка стабільно скорочується, тоді як у країнах ЄС відповідний показник за аналізований часовий період збільшився (на 22,9%), а позитивний приріст став характерним практично для всіх років періоду 2010–2022 р., окрім 2020 р. Відтак, на тлі зростання економічної ефективності в Європі, віддача в переробній промисловості України спадає і це є свідченням гострої потреби в модернізації існу-

Таблиця 4

**Індекси промислового виробництва для переробних підгалузей в Україні
(деталізований перелік), 2021–2023 роки**

Підгалузі переробної промисловості	Темпи зростання, % до попереднього року		
	2021	2022	2023
Переробна промисловість	102,4	59,0	128,9
Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки	105,4	33,4	114,7
Виробництво основних металів	106,2	33,5	2,7 р.
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	113,4	35,2	142,7
Виробництво хімічних речовин та хімічної продукції	99,9	38,2	129,0
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	103,1	40,6	78,3
Виробництво тютюнових виробів	88,8	42,0	113,7
Виробництво меблів	116,6	58,3	114,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів	103,8	58,9	117,2
Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції	110,0	58,9	142,3
Виробництво паперу та паперових виробів	103,3	62,5	106,7
Виробництво іншого транспортного устаткування	103,3	65,4	115,8
Виробництво електричного обладнання	119,3	65,8	124,4
Виробництво текстилю	113,8	69,1	104,8
Виробництво шкіри та виробів зі шкіри	109,9	71,1	87,6
Виробництво напоїв	100,4	76,2	114,8
Виробництво харчових продуктів	94,1	79,0	130,4
Виробництво верхнього одягу	90,4	80,1	96,3

Джерело: складено авторами на основі [7]

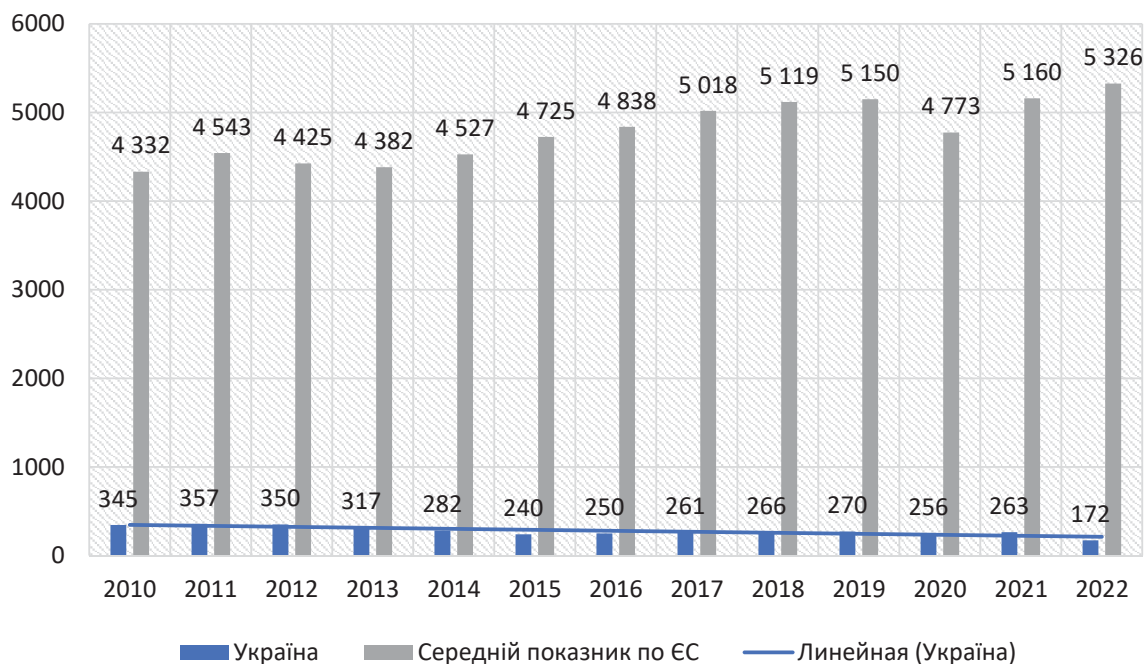

Рис. 2. Додана вартість у переробній промисловості на одну особу населення в Україні та країнах ЄС, 2010–2022 рр., Євро

Джерело: складено авторами на основі [8]

ючих виробничих потужностей, а також створенні нових, бажано неоіндустріальних зі значно вищим рівнем промислової переробки і доданої вартості. Однак, питання модернізації існуючих та створення нових виробничих потужностей, головню у переробній промисловості України, здатних забезпечувати глибоку переробку продукції і виробництво товарів кінцевого споживання з високим вмістом доданої вартості, має вирішуватися одночасно зі відновленням пошкодженої під час війни загальної і виробничої інфраструктури, втрати в системі якої значні (табл. 5).

Так, на початок 2024 р. у структурі втрат переважали негативні наслідки війни для житлових будівель й інфраструктури, що закономірно. У сумі вони оцінювалися в 95,7 млрд дол. США, що перевищувало 60% загальних збитків. Сюди варто додати й втрати в інших сферах економіки, які відносяться до галузей формування й нарощення людського капіталу країни та її регіонів, як от – освіти (6,8 млрд дол. США), житлово-комунального господарства (4,5 млрд дол. США), охорони здоров'я (3,1 млрд дол. США), культури, туризму і спорту (3,1 млрд дол. США), соціаль-

Таблиця 5

Прямі збитки інфраструктури та активів в Україні, 2024 р.

Тип майна	Оцінка прямих втрат, млрд дол. США	Частка, %
Житлові будівлі	58,9	37,7
Інфраструктура	36,8	23,4
Активи промислових підприємств	13,1	8,3
АПК та земельні ресурси	10,3	6,5
Енергетика	9	5,7
Освіта	6,8	4,3
Лісовий фонд	4,5	2,9
ЖКГ	4,5	2,9
Транспортні засоби	3,1	2,0
Охорона здоров'я	3,1	2,0
Культура, туризм, спорт	3,1	2,0
Торгівля	2,6	1,6
Адміністративні будівлі	0,5	0,3
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3
Соціальна сфера	0,2	0,1
Фінансовий сектор	0,04	0,01
Разом	157,2	100,0

Джерело: складено авторами на основі [6]

ної сфери (0,2 млрд дол. США), Сумарно це 17,7 млрд дол. США або 11,3% у структурі загальних збитків, завданих великою війною. З одного боку, ці втрати наче й не відносяться до економічної системи країни, проте без їх подолання економіка країни в цілому та її базові галузі не зможуть функціонувати належним чином, тоді як соціально-економічна система – єдиний цілісний «організм», коли якістю життя населення визначається стан людського капіталу, що надалі формує трудовресурсний потенціал країни; своєю чергою, від розвитку економіки залежать зайнятість і доходи населення як критерії якості трудового і передумови загального стану якості життя населення в країні.

Як показано, значимих збитків зазнали безпосередньо підприємства промисловості й агропереробного комплексу. Сумарно їх оцінюють в 23,4 млрд дол. США або 14,8% від загальних завданих війною збитків системі національного господарства України. Беззаперечно, що це чинник, який прямим чином обмежує можливості для підготовки і реалізації стратегії економічного прориву. За разом, з іншого боку, на етапі повоєнної відбудови національної економіки України формуються можливості для залучення значного за обсягами ресурсу міжнародної фінансової підтримки та інвестицій і ці кошти могли б бути спрямованими не стільки в відшкодування того, що було втрачено, як у створення нових виробничих потужностей на засадах значно вищого технологічного укладу, відтак, ефективності, а також розбудову інфраструктури, якісною відмінною ознакою якої слугують смарт-чинники і смарт-технології. Узагальнюючи ці та інші дані про негативні (для національного господарства України) наслідки війни, доцільно вести мову про їх виступ істотним регресором не тільки в частині передумов досягнення технологій економічного прориву, але й збереження стійкості національної економіки та економічної безпеки держави (рис. 3).

Хоча, з іншого боку, визначені аспекти, будучи характеристиками SWOT-аналізу, утворюють конфігурацію того типу стратегії, яку потрібно напрацювати,

ухвалити й реалізувати в Україні заради зміни ситуації в бік прискореного економічного зростання, в основі якого неоіндустріалізація, технологічна конкурентоспроможність, потужний високо інноваційний ОПК, смарт-просторовий розвиток, цифрова трансформація економіки й суспільства, «вибух» у секторі мікро- та малого бізнесу, розширення середнього класу суспільства і т. п. Попри війну, посилені труднощі в просуванні продукції на зовнішні ринки, а також зміни в структурі економіки України, її міжнародна конкурентоспроможність за повномасштабної війни практично не зазнала істотних зрушень (особливо в бік зміцнення). Так, якщо на 2021 р. у структурі експорту переважали такі товарні групи, як недорогоцінні метали та вироби з них (23,5%), продукти рослинного походження (22,8%), мінеральні продукти (12,4%), жири і олії тваринного або рослинного походження (10,3%) [9, с. 352], то у 2023 р. ці ж позиції залишалися провідними в структурі експорту продукції, причому за низкою з них частка лише зросла (продукти рослинного походження – «плюс» 9,6 в. п. до 32,4%; жири та олії тваринного або рослинного походження – 5,3 в. п. та 15,6% відповідно) [10, с. 194]. Практично не змінилася й структура імпорту продукції до України.

Так, у 2023 р. продовжували переважати такі позиції, як мінеральні продукти (16,7% при скороченні до 2021 р. на 4,9 в. п.), продукція хімічної та пов'язаних з нею 97 галузей промисловості (11,7% і 1,7 в. п.), машини, обладнання і механізми: електротехнічне обладнання (17,7% та 1,8 в. п.), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (12,3% і 1,9 в. п.).

У табл. 6 наведено структуру експортного кошика окремих видів продукції переробної промисловості України, яка, на загал, підтверджує збереження структурних характеристик зовнішньої торгівлі у 2021–2023 рр., однак і вказує на незначні зрушення, до прикладу, в бік зниження частки експорту металопродукату (на 2,7 в. п.), чавуну та сталі (на 2,8 в. п.), машин і обладнання (на 0,8 в. п.), електроніки (на 0,4 в. п.), хімічних добрив (на 0,7 в. п.), полімерів і текстилю (на 0,1 в. п.).

Таблиця 6

Структура експортного кошика окремих видів продукції переробної промисловості України, 2021–2024 рр., %

Вид продукції	2021	2022	2023	2024 (прогноз)	Темпи росту 2021–2022 (%)	Приріст 2021–2022 (%)	Темпи росту 2022–2023 (%)	Приріст 2022–2023 (%)	Темпи росту 2023–2024 (%)	Приріст 2023–2024 (%)
Металопродукат	20,1	15,3	17,4	19,8	-23,88	-4,8	13,73	2,1	13,79	2,4
Чавун та сталь	15,1	9,8	12,3	14,7	-35,10	-5,3	25,51	2,5	19,51	2,4
Машини та обладнання	10,5	8,4	9,7	11,2	-20,00	-2,1	15,48	1,3	15,46	1,5
Електроніка	4,9	4,4	4,5	5,5	-10,20	-0,5	2,27	0,1	22,22	1
Хімічні добрива	6,2	5	5,5	6,1	-19,35	-1,2	10,00	0,5	10,91	0,6
Полімери	6,1	5,2	6	7	-14,75	-0,9	15,38	0,8	16,67	1
Текстиль	4,5	4,1	4,4	4,8	-8,89	-0,4	7,32	0,3	9,09	0,4
Одяг	2,9	2,8	2,9	3	-3,45	-0,1	3,57	0,1	3,45	0,1

Джерело: складено авторами на основі [6]

Складові безпеки	Наслідки війни
Фінансова та макроекономічна	- економічні збитки підприємств внаслідок руйнувань будівель інфраструктури; - витрати на перенесення бізнесу; - зменшення обсягів господарювання через скорочення доходів населення; - погіршення фінансово-економічних результатів підприємств, руйнування господарських зв'язків і переривання бізнес-процесів, проблеми з ліквідністю та платоспроможністю, нестача оборотних коштів і фінансові труднощі у забезпеченні діяльності підприємств, зокрема реального сектора національної економіки;
Виробнича	- мобілізація робочої сили, міграція персоналу, ускладнення соціальних і трудових проблем, зокрема у ВПО; - скорочення обсягів постачання енергоресурсів; - підвищення вартості та ускладнення доступу до інвестицій та позик; - труднощі з імпортом техніки та передових технологій;
Інвестиційно-інноваційна	- збільшення ризику для бізнесу та власників майнових комплексів у залученні інвестицій; - недостатність капіталу на ринку та ускладнення процесу інвестування; - важкість привернення інвестицій для відкриття нових підрозділів бізнесу; - наростаюча фінансова криза у країні через проблеми з погашенням та обслуговуванням раніше отриманих інвестицій і позикового капіталу; - розвиток інфляційних процесів та девальвація національної валюти;
Енергетична	- руйнування об'єктів та критичної енергетичної інфраструктури; - зростання вартості та перебої в постачанні енергоресурсів; - активізація прямої загрози невиконання контрактів і т. п. в умовах дії чинника форс-мажорних обставин під час війни;
Соціально-демографічна	- втрати людського та трудового потенціалу з причин активізації зовнішніх міграційних процесів; - погіршення якості людського капіталу з причин старіння і погіршення демо-вікової структури населення; - зростання рівня соціальної вразливості населення, зокрема ВПО;
Зовнішньо-економічна	- збільшення ризику та погіршення спроможності розрахунків зі контрагентами внаслідок банкрутства або фінансових проблем контрагентів; - зростання заборгованостей при одночасному скороченні обсягів та ефективності бізнесу, посилення боргових зобов'язань і уповільнення бізнес-процесів вітчизняних підприємств.

Рис. 3. Наслідки впливу повномасштабної війни на економічну безпеку України: аспект передумов формування стратегії економічного прориву

Джерело: авторська розробка

У цілому увагу варто зосередити на наступному. По-перше, структура вітчизняного товарного експорту й до повномасштабної війни не вважалася раціональною і такою, що свідчить про здоровий розвинений виробничий сектор та міцні позиції на зовнішніх ринках; відповідні пропорції збереглися й на нині (йдеться про переважання в структурі зовнішньої торгівлі сировинної продукції низького ступеня переробки (продовольства, головно зерна, та металів) та малу частку високотехнологічних товарів кінцевого призначення зі значною доданою вартістю). По-друге, ті, на перший погляд, позитивні тренди, які стосуються зниження міри спеціалізації в експорті, на справді, обумовлені

не якісною диверсифікацією вітчизняного експорту, а в більшій мірі втратами підприємств добувної промисловості й окупацією територій, на яких видобуваються корисні копалини. По-третє, для України характерним стало різке скорочення обсягів експорту з початку повномасштабної війни (на 35,2% у 2022 р. до 2021 р. та ще на 17,9% у 2023 р. до 2022 р.). Відтак, в ході формування стратегії та загалом політики економічного прориву України слід передбачити механізми й інструментарій впливу на структурні характеристики внутрішнього виробництва (з орієнтацією на нарощення обсягів та зростання частки виробництва високотехнологічної і конкурентоспроможної на зовнішніх

ринках збуту продукції), а також маркетингу та просування вітчизняних товарів і послуг на глобальних ринках. У той же час, своє місце в системі стратегічного планування розвитку мають віднайти інструменти послаблення проблеми імпортозалежності економіки загалом та внутрішнього ринку зокрема. Мова, звісно, в більшій мірі йде про споживчі товари і послуги, однак у структурі імпорту продукції в Україну слід відмітити високу частку машин і обладнання (31,9% у 2023 р.), електроніки (15,9%), полімерів (13,5%), хімічних добрив (13,3%) та металопрокату (13,2%) (табл. 7).

На нашу думку, слід відновити увагу до політики локалізації виробництва, адже в Україні наявний потенціал для створення і нарощення обсягів власного

виробництва більшості товарів, які імпортуються та реалізуються на внутрішньому ринку країни. Це також передбачає зміну галузевих пріоритетів, а саме її зміщення з орієнтації на виробництво продукції первинного сектора економіки на спеціалізацію щодо виготовлення товарів кінцевого споживання. Такий метод одночасно орієнтований і на зростання економічної ефективності вітчизняного промислового сектора, в основі чого – якісний приріст доданої вартості. Адже на тепер її рівень та структура не можуть вважатися оптимальними, відтак, задовільними. До прикладу, у 2022 р. на переробну промисловість припадало лише 7,6% валової доданої вартості економіки України, а на промисловість загалом – 16,7% (табл. 8).

Таблиця 7

Структура імпорту окремих видів продукції переробної промисловості України, 2021–2024 рр., %

Вид продукції	2021	2022	2023	2024 (прог- ноз)	Темпи росту 2021–2022 (%)	Приріст 2021– 2022 (%)	Темпи росту 2022–2023 (%)	Приріст 2022– 2023 (%)	Темпи росту 2023–2024 (%)	Приріст 2023– 2024 (%)
Металопрокат	20,1	15,3	17,4	19,8	-23,88	-4,8	13,73	2,1	13,79	2,4
Чавун та сталь	15,1	9,8	12,3	14,7	-35,10	-5,3	25,51	2,5	19,51	2,4
Машини та обладнання	10,5	8,4	9,7	11,2	-20,00	-2,1	15,48	1,3	15,46	1,5
Електроніка	4,9	4,4	4,5	5,5	-10,20	-0,5	2,27	0,1	22,22	1
Хімічні добрива	6,2	5	5,5	6,1	-19,35	-1,2	10,00	0,5	10,91	0,6
Полімери	6,1	5,2	6	7	-14,75	-0,9	15,38	0,8	16,67	1
Текстиль	4,5	4,1	4,4	4,8	-8,89	-0,4	7,32	0,3	9,09	0,4
Одяг	2,9	2,8	2,9	3	-3,45	-0,1	3,57	0,1	3,45	0,1

Джерело: складено авторами на основі [6]

Таблиця 8

Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні у 2010–2018 рр.

Види економічної діяльності	Роки										+/-	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022 / 2013	2022 / 2021
Сільське, лісове та рибне господарство	8,7	10,2	12,1	11,7	10,2	10,1	9,0	9,3	10,9	8,6	-0,1	-2,3
Промисловість	20,0	20,5	19,8	21,2	21,2	21,0	19,9	18,0	20,4	16,7	-3,3	-3,7
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,4	5,0	4,8	5,5	5,9	6,0	5,6	4,6	6,4	4,4	-1,0	-2,0
переробна промисловість	11,2	12,2	11,9	12,2	12,1	11,6	10,8	10,1	10,3	7,6	-3,6	-2,7
машинобудування	1,7	1,5	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5	1,3	-0,4	-0,2
Будівництво	2,5	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3	2,7	2,8	2,8	1,3	-1,2	-1,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,6	14,7	13,8	13,3	13,7	13,2	13,2	13,9	13,6	12,3	-2,3	-1,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,2	6,4	6,8	6,6	6,4	6,4	6,6	6,2	5,4	4,3	-2,9	-1,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,8	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,9	0,7	0,9	0,6	-0,2	-0,3
Інформація та телекомунікації	3,2	3,3	3,6	3,7	3,7	3,9	4,6	5,0	4,7	3,9	+0,7	-0,8
Операції з нерухомим майном	6,5	6,2	6,2	6,1	5,7	5,8	6,1	6,4	5,8	4,5	-2,0	-1,3
Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,8	5,0	4,8	5,2	5,5	6,0	6,7	7,3	6,2	21,7	+16,9	+15,5
Освіта	5,4	4,8	4,2	3,7	4,5	4,5	4,3	4,4	4,3	4,3	-1,1	-
Інші	26,3	26	26,2	25,8	26,3	26,1	26,0	26,0	25,0	21,8	-4,5	-3,2

Джерело: складено авторами за [10, с. 91], %

Попри окремі позитивні, як на наш погляд, галузеві структурні характеристики валової доданої вартості в економіці України (як от – відносно високі частки сільського, лісового та рибного господарства (на рівні 8,6% у 2022 р.), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (4,3%), операцій з нерухомим майном (4,5%) і галузі інформації та телекомунікацій (3,9%)), на загал структуру валової доданої вартості не можна трактувати як раціональну. Підтвердження – недостатньо високі значення валової доданої вартості у таких галузях, як машинобудування (1,3%), будівництво (1,3%), тимчасове розміщування й організація харчування (0,6%), а також, навпаки, дещо «роздута» частка торгівлі (12,3%), державного управління та оборони (21,7%), освіти (4,3%). За 2022 р. до 2021 р. в разі зросла частка валової доданої вартості державного управління і оборони; обов'язкового соціального страхування (з 6,2% до 21,7% або на 15,5 в. п.), що закономірно обумовлено збільшенням витрат держави на озброєння та оборону. Ця зміна, власне, й призвела до скорочення частки всіх інших видів економічної діяльності. Покращення ситуації з аналізованим показником, а також наближення економічної структури України до країн зі значно вищим рівнем економічного розвитку потребує нарощення в структурі валової доданої вартості галузей безпосередньо реального сектора економіки і скорочення так званих обслуговуючих видів економічної діяльності. За разом, слід розуміти, що як зміни в структурі, так і нарощення обсягів вітчизняного промислового виробництва з подальшим збільшенням експорту продукції на зовнішні ринки збуту в тісній мірі визначаються чинником інноваційно-технологічної активності українських промислових підприємств. Натомість, як у довоєнний період, так і під час повномасштабної війни національна еко-

номіка характеризувалася критично низькою інноваційною зорієнтованістю, створенням і впровадженням результатів науково-дослідної діяльності, проривних технологічних інновацій. Підтвердженням цієї тези є збереження низьких позицій економіки України у провідних міжнародних рейтингах інноваційної діяльності та конкурентоспроможності. Так, в рейтингу глобальної конкурентоспроможності Україна у 2022 р. посідала 63 місце; за індексом цифрової конкурентоспроможності – 52 місце; у глобальному індексі інновацій – 57 місце; за індексом легкості ведення бізнесу – 87 місце; в індексі економічної свободи – 146 місце; за індексом розвитку інфраструктури – 65 місце (табл. 9).

До негативних аспектів слід віднести погіршення позицій національної економіки України у рейтингах глобальної конкурентоспроможності (на 9 позицій у 2022 р. до 2021 р.), інновацій (на 12 позицій у 2022 р. до 2020 р.), легкості ведення бізнесу (на 23 позиції за 2020–2022 рр.), економічної свободи (на 19 позицій за 2021–2022 рр.). Отже, наявні результати дослідження, які стали підґрунтям для висновку про актуальність включення, до стратегічних пріоритетів і водночас до інструментарію державної політики економічного прориву України, таких показників, як: інноваційно-технологічна діяльність та інноваційний розвиток, технологічна модернізація секторів і галузей реального сектора національного господарства, цифрова трансформація економіки й суспільства, модернізація ринкової та виробничої інфраструктури, покращення якості бізнес-середовища й подолання таких системних вад функціонування і розвитку країни, як системна корупція, монополізація і тінізація економіки, офшоризація податків та втеча капіталу тощо.

Слід додати, визначений вище аспект інформаційно-аналітичного забезпечення державної політики

Таблиця 9

Рейтингові місця України за характеристиками конкурентоспроможності у 2020–2022 рр.

Рейтинги	Роки		
	2020	2021	2022
Індекс глобальної конкурентоспроможності	85	54	63
	141	64	132
Індекс цифрової конкурентоспроможності	58	52	52
	63	64	63
Індекс макроекономічної стабільності	60	131	–
	162	163	–
Глобальний індекс інновацій	45	49	57
	131	132	132
Індекс впровадження технологій	58	–	–
	129	–	–
Індекс легкості ведення бізнесу	64	65	87
	180	190	190
Індекс економічної свободи	150	127	146
	190	190	190
Індекс інфраструктури	65	66	65
	138	137	131
Індекс фінансової системи	117	111	–
	141	133	–
Індекс ринку праці	43	44	–
	45	45	–

досягнення економічного прориву в Україні, стосується стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих та регіональних економічних комплексів на етапі повоєнної відбудови країни. При цьому, важливо розуміти найбільш визначальні характеристики безпосередньо сучасного стану функціонування економіки та актуальні аспекти втрат національного господарства (рис. 4).

Таким чином, з огляду на існуючі найбільші ускладнення й виклики функціонування економіки України в умовах повномасштабної війни, є всі передумови для висновку про перехід (чи збереження більшості позитивних практик, зокрема в системі грошово-кредитної та боргової політики держави, кредитування малого бізнесу, державного замовлення

в ОПК, соціальної підтримки й допомоги тощо) до більш проактивної економічної політики, особливо в світлі покращення макроекономічного середовища бізнесу, зміцнення фінансово-економічного стану підприємств стратегічних видів економічної діяльності, страхування воєнних ризиків та нарощення обсягів і покращення структури інвестицій, активізації інноваційно-технологічної діяльності та впровадження прогресивних технологічних нововведень, збільшення практик соціально відповідальної поведінки суб'єктів господарювання, зокрема в частині підтримки й інклюзії ВПО, подолання проблематики соціальної вразливості населення, соціально-економічного розвитку прифронтових та менш економічно розвинених територій, ін.

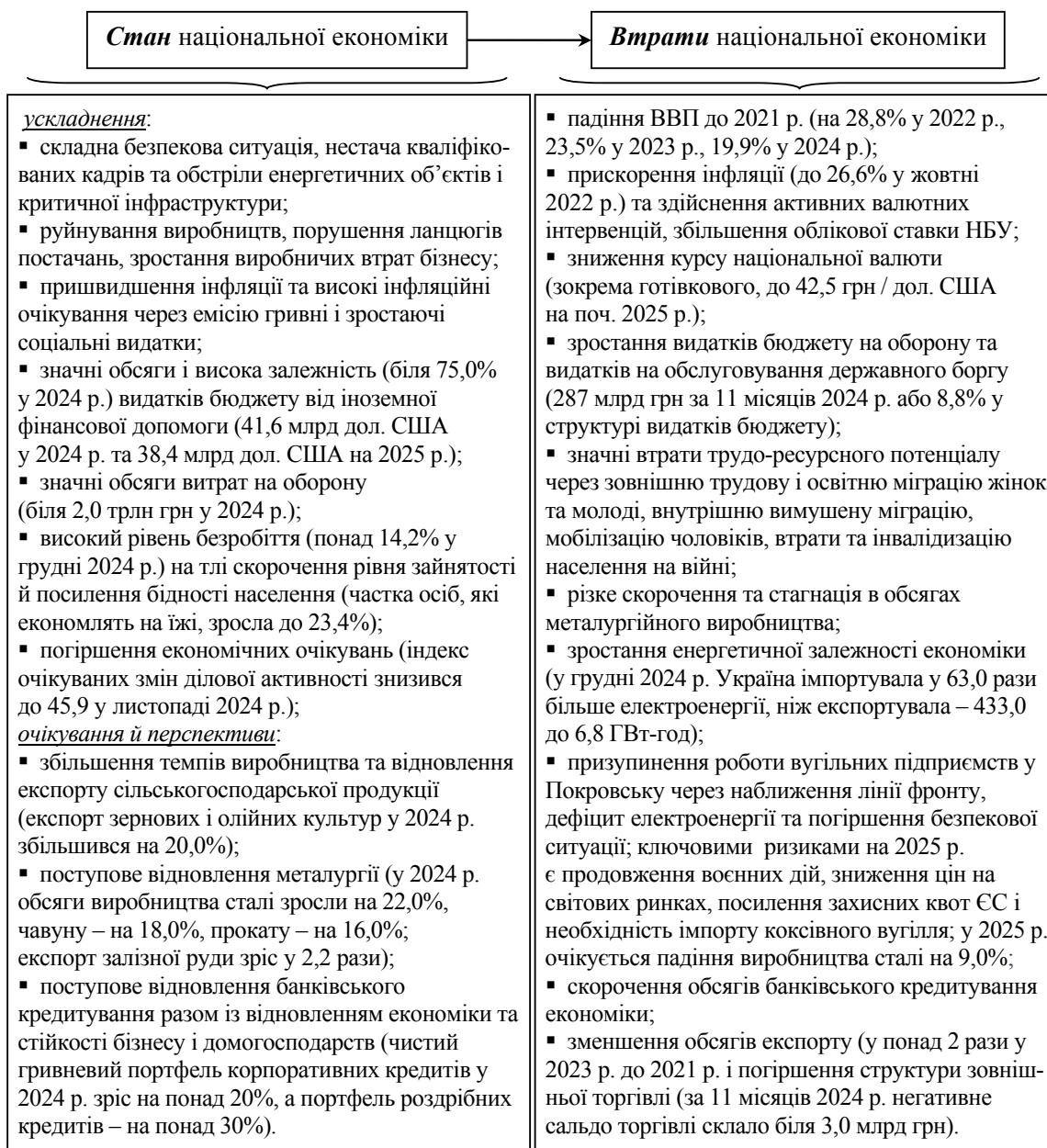

Рис. 4. Визначальні аспекти стану та викликів функціонування національної економіки України в середовищі повномасштабної війни

Джерело: авторська розробка

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать, що російська військова агресія, яка була розпочата проти України у 2022 році, завдала значного удару економіці нашої країни через руйнування критичної інфраструктури, втрату виробничих потужностей, зниження інвестиційної привабливості та зростання імпортозалежності, що призвело до значних загроз для економічної безпеки держави та ускладнило процес макроекономічної стабілізації. Водночас, незважаючи на це, Україна має значний потенціал для переходу до ендегенно орієнтованої моделі розвитку, що передбачає активізацію внутрішніх факторів та зменшення залежності від зовнішніх ризиків через інноваційну модернізацію, структурну перебудову промисловості та активне залучення міжнародних ресурсів. У зв'язку з чим, стратегія повоєнного відновлення України має ґрунтуватися на наступних концептуальних засадах:

1. Формування високотехнологічного виробничого комплексу. Пріоритетним напрямом є стимулювання створення та розвитку високотехнологічних виробництв, що забезпечить підвищення доданої вартості продукції та зміцнення конкурентних позицій національної економіки на глобальних ринках. Необхідним

є також послідовне зменшення сировинної залежності шляхом активізації внутрішньої переробки сировинних ресурсів.

2. Забезпечення макроекономічної стабільності та залучення інвестицій для відновлення зруйнованої інфраструктури та реалізації стратегічних інвестиційних проєктів.

3. Розширення експортного потенціалу та диверсифікація зовнішньої торгівлі, що надасть можливості зменшити залежність від кон'юнктури окремих ринків.

4. Впровадження цифрової трансформації економіки, що передбачає впровадження інноваційних технологій в управління господарськими процесами.

У сукупності, зазначене надає можливості підвищити конкурентоспроможність української економіки на міжнародній арені. Таким чином, для подолання наслідків війни та забезпечення економічного прориву Україні необхідно реалізувати комплексний підхід, який включатиме структурні реформи, інноваційний розвиток, соціальну стабільність та активне залучення міжнародної підтримки. Саме за таких умов Україна зможе не лише відновитися після війни, а й досягти рівня економічного розвитку, який буде відповідати вимогам глобальної конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Блохін П. В. Державна політика миробудівництва та її вплив на економічну безпеку держави. *Економічний простір*. 2021. № 169. С. 40–46. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/169-7>
2. Економіка миротворення в системі економічної безпеки держави: подолання наслідків гібридної окупації : кол. моногр. / за наук. ред. О. І. Іляш. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2022. 244 с. URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/Економіка_миротворення.pdf
3. Макроперспективи ендегенізації економічного розвитку України: колективна монографія / за ред. д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України М.І. Скрипниченко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – Електрон. дані. – Київ, 2021. – 518 с. URL: <https://ief.org.ua/publication/monohrafi/2021/makroperspektyvy-endohehizatsii-ekonomichnoho-rozvytku-ukrainy>
4. Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації в економіці України : Колективна монографія / [Єгоров І.Ю., Кіндзерський Ю.В., Бажал Ю.М. та ін.] ; за ред.: чл.-кор. НАН України І.Ю. Єгорова та д.е.н. Ю.В. Кіндзерського. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2023. 240 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/589abdab-8a42-4d03-85ec-dd70b296e2ab>
5. Промисловість України перед викликами майбутнього: у пошуках відповідей та рішень : Колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук Л.В. Дейнеко. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2022. 346 с. 94. URL: <https://ief.org.ua/publication/monohrafi/2022/promyslovist-ukrainy-pered-vyklykamy-maybutnoho-u-poshukakh-vidpovidey-ta-rishen>
6. Діагностика промисловості країни: Україна 2023 URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Executive%20summary_UNIDO%20Industrial%20Diagnostic%20Study_Ukraine_2024.pdf
7. Інтернет-ресурс Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Principles and policies. URL: https://repository.graduateinstitute.ch/record/300994/files/178114-paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf
9. Статистичний щорічник України. Київ : Державна служба статистики України, 2022. 447 с. URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/36irnik%20Статистичний%20щорічник%20України%202022%20рік.pdf>
10. Статистичний щорічник України. Київ : Державна служба статистики України, 2023. 268 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf

References:

1. Blokhin, P.V. (2021) Derzhavna polityka myrobudivnytstva ta yii vplyv na ekonomichnu bezpeku derzhavy [State policy of peacebuilding and its impact on the economic security of the state]. *Ekonomichnyi prostir*, 169, pp. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/169-7>
2. Ilyash, O.I. (ed.) (2022) Ekonomika myrotvorennia v systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy: podolannia naslidkiv hibrydnoi okupatsii [Economics of peacebuilding in the system of economic security of the state: overcoming the consequences of hybrid occupation]. Kharkiv: FOP Liburkina L.M. Available at: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/Економіка_миротворення.pdf
3. Skrypnychenko, M.I. (ed.) (2021) Makroperspektyvy endohenizatsii ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Macroperspectives of endogenization of economic development of Ukraine]. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine. Available at: <https://ief.org.ua/publication/monohrafi/2021/makroperspektyvy-endohehizatsii-ekonomichnoho-rozvytku-ukrainy>
4. Yehorov, I.Yu. and Kindzerskyi, Yu.V. (eds.) (2023) Otsinka innovatsiinoho rozvytku ta strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy [Assessment of innovative development and structural transformations in the economy of Ukraine]. Kyiv:

Institute of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine. Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/589abdab-8a42-4d03-85ec-dd70b296e2ab>

5. Deineko, L.V. (ed.) (2022) *Promyslovist Ukrainy pered vyklykamy maibutnoho: u poshukakh vidpovidei ta rishen* [Industry of Ukraine facing the challenges of the future: in search of answers and solutions]. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine. Available at: <https://ief.org.ua/publication/monohrafi/2022/promyslovist-ukrainy-pered-vyklykamy-maibutnoho-u-poshukakh-vidpovidey-ta-rishen>

6. UNIDO (2024) *Diagnostyka promyslovosti krainy: Ukraina 2023* [Industrial diagnostics of the country: Ukraine 2023]. Available at: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Executive%20summary_UNIDO%20Industrial%20Diagnostic%20Study_Ukraine_2024.pdf

7. State Statistics Service of Ukraine (n.d.) Official website. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Graduate Institute of International and Development Studies (2023) *Principles and policies for rebuilding Ukraine*. Available at: https://repository.graduateinstitute.ch/record/300994/files/178114-paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf

9. State Statistics Service of Ukraine (2022) *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy* [Statistical Yearbook of Ukraine]. Kyiv. Available at: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/Збірник%20Статистичний%20щорічник%20України%202022%20пк.pdf>

10. State Statistics Service of Ukraine (2023) *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy* [Statistical Yearbook of Ukraine]. Kyiv. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf